

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 11, 2016

[Назад](#)

[Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 336.76:352

А. В. Петриків,

*к. н. держ. упр., доцент кафедри менеджменту та публічного управління,
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

A. V. Petrykiv,

*Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor of Management and Public Administration,
Ternopil National Economic University, Ternopil*

THE WAYS TO IMPROVE THE CREDITWORTHINESS OF THE LOCAL GOVERNMENTS

У статті аргументовано необхідність підвищення кредитоспроможності органів місцевого самоврядування з метою залучення інвестиційних ресурсів для подальшого розвитку регіонів. Висвітлено значення муніципальних позик, як важливого чинника вирішення фінансових потреб регіонів. Значна увага приділена дослідженню основних факторів впливу на кредитоспроможність органів місцевого самоврядування. Досліджено роль якості менеджменту органу місцевого самоврядування в підвищенні його кредитоспроможності. Визначено головні перешкоди на шляху активізації органів місцевого самоврядування у сфері використання боргових фінансових зобов'язань. Охарактеризовано процес оцінки можливостей та бажання органів місцевої влади своєчасно та в повному обсязі розрахуватись за зобов'язаннями. Наведено основні індикатори, які найбільш повно характеризують платоспроможність регіону. Окреслено шляхи підвищення кредитоспроможності органів місцевого самоврядування.

The need to improve the creditworthiness of the local governments to attract the investment for the further development of the regions is substantiated in the paper. The importance of the municipal loans as a key factor of resolving of the financial needs of the regions is highlighted. Much attention is paid to the research of the major factors of influence on the creditworthiness of the local governments. The role of the quality of the local government management in increasing of its creditworthiness is studied. The major setbacks to the intensification of the local authorities in the sphere of the debt financial liabilities using are defined. The estimate procedure of the capacity and willingness of the local governments to timely and fully pay for the liabilities is characterized. The basic indicators that fully characterize the ability of the region are shown. The ways to improve the creditworthiness of the local governments are outlined.

Ключові слова: *місцеві запозичення, бюджетний менеджмент, конкурентоспроможність органів місцевого самоврядування.*

Key words: *local borrowings, budget management, competitiveness of local governments.*

Постановка проблеми. Важливою проблемою регіонального розвитку України є значні диспропорції соціально-економічного стану регіонів. На сьогоднішній день не кожен регіон України має необхідну ресурсну базу, що негативно впливає на його здатність до сталого економічного зростання.[1] Умовою соціально-економічного розвитку регіонів є наявність інвестиційних потоків паралельно з бюджетним фінансуванням. Як показує вітчизняна практика, інвестори не готові до активних ресурсних вкладень в регіональний розвиток, оскільки досить часто потреби інвесторів не задовольняються повністю та інвестори не мають повної інформації щодо кредитоспроможності органів місцевого самоврядування. Для того, щоб потенційним інвесторам стало вигідно інвестувати, необхідно створити відповідний інвестиційний клімат. А також допомогти інвесторам реалізувати свої інвестиційні стратегії та інвестувати засоби відповідно до своїх переваг. Тому необхідним є дослідження питань, пов'язаних із формуванням механізму підвищення кредитоспроможності органів місцевого самоврядування з метою залучення інвестицій для подальшого розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом тема кредитоспроможності територіальних одиниць є актуальною у наукових колах і серед практиків регіонального управління. Різноманітні аспекти, пов'язані з формуванням конкурентоспроможності регіонів держави, активно досліджуються в економічній літературі: Богун К., Васильєва О.І., Костель М. В., Кравченко В.В., Мацук З.А., Прошкіна Я., Руда І. В., Скляр І. Д., Лоренс Дж. Гітман, Г. Ковалева та ін. Віддаючи належне напрацюванням вітчизняних та зарубіжних вчених в сфері дослідження регіонального розвитку, слід зауважити, що дана проблема стає все більш важливою, що зумовлює необхідність більш детального вивчення питань щодо підвищення рівня кредитоспроможності органів місцевого самоврядування.

Мета дослідження. Зважаючи на зазначене, метою статті є розробка теоретичних положень та рекомендацій щодо підвищення кредитоспроможності органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Кредитоспроможність органів місцевого самоврядування визначає рівень ліквідності муніципального утворення, відповідність інвестиційної політики, зобов'язань щодо існуючих банківських чи кредитних ліній, сезонної динаміки рівня доходів і витрат, відношення середніх і мінімальних резервів бюджетних коштів і касової готівки до загальних витрат бюджету і витрат на обслуговування боргу.

При розгляді кредитоспроможності органів місцевого самоврядування необхідно враховувати сукупність економічних, системних і адміністративних факторів, показників виконання бюджету, його гнучкості, фінансовий стан органу місцевого самоврядування в цілому, а також характеристики, пов'язані з міжбюджетними відносинами і макроекономічною політикою.

Велика увага при аналізі кредитоспроможності органу місцевого самоврядування повинна приділятися економічній базі, зростанню і диверсифікованості економіки муніципального утворення. Фіскальний стан прямо пов'язаний з економічним добробутом регіону. Більшість джерел надходжень залежать від темпів економічного зростання.

Необхідно здійснювати аналіз демографічної ситуації, що дозволяє спрогнозувати економічний розвиток регіону, умовно визначити обсяг надходжень до бюджету і розрахувати величину відрахувань на соціальні потреби, ступінь залежності і можливі зв'язки між кредитоспроможністю регіону і тими чи іншими змінами в демографічній ситуації.

Важливим аспектом демографічної ситуації є чисельність непрацездатного населення (вікові категорії до 15 і понад 65 років). Ці групи являють собою найбільший тягар у відношенні наданих муніципальних послуг, і в той же час у найменшій мірі сприяють зростанню доходів органу місцевого самоврядування. В той же час, висока частка дітей в складі населення свідчить про добрий стан економіки, коли люди почувають себе достатньо впевнено для того, щоб мати декількох дітей.

Стабільне, помірне зростання населення з низькою часткою утриманців являє собою оптимальну демографічну структуру. Також необхідно звертати увагу на структуру зайнятості та рівня доходів на душу населення.

Тенденції економічного зростання співвідносяться з демографічною характеристикою даного регіону і його економічною структурою. Необхідно аналізувати конкурентоспроможність промисловості, а також близькість її до об'єктів транспортної інфраструктури, ринків збуту, забезпеченість виробничими ресурсами, існуючі, існуючі та очікувані рівні приватних і державних інвестицій та інше.

Важливу роль у підвищенні кредитоспроможності регіону відіграє регіональне управління, ефективність якого, крім закріплених загальних компетенцій, визначається системою організації праці, кадровою політикою, організацією підготовки, підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, матеріально-технічним забезпеченням,[1] досвідом та кваліфікацією працівників органів місцевого самоврядування, які займаються питаннями фінансів, інвестицій та управління.

Особливість кадрового потенціалу органів місцевого самоврядування в Україні полягає в тому, що частина посадовців органів місцевого самоврядування працюють на постійній основі, а частина – обіймають виборні посади, які змінюються кожні чотири роки.

Відповідно до Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» право на службу в органах місцевого самоврядування мають особи, які мають відповідну освіту і професійну підготовку. Водночас у Законі відсутня конкретизація освітньої спеціальності та кваліфікації, яка має бути в кандидатів на посади, що залишає відкритим питання, яка освітня кваліфікація є «відповідною», а яка ні.[4] Тому, одними з основних напрямів реформування діяльності органів місцевого самоврядування в сучасних умовах повинні стати впровадження новітніх технологій управління і підготовка нового покоління управлінців. [2]

Визначаючи кредитоспроможність органів місцевого самоврядування, також необхідно брати до уваги стабільність системи міжбюджетних відносин і взаємну підтримку влади різних видів. Ці відносини аналізуються з точки зору їхніх обсягів, передбачуваності і легкості, з якою вони можуть бути скореговані під обставини, що змінюються. Також, доцільно оцінити будь-які механізми допомоги органам управління, що потрапили до скрутного становища, а також свідчення надання такої допомоги в минулому.

Велике значення при встановленні кредитоспроможності має оцінка наявних процедур узгодження органами місцевого самоврядування випуску своїх боргових зобов'язань з іншими органами державної влади, особливо при запозиченнях на зовнішньому ринку. Подібні процедури впливають на фінансову гнучкість і доступ до капіталу в обсягах, необхідних для підтримки суспільної інфраструктури, а також свідчать про рівень координації з вищими органами державної влади.

Наявність затверджених правил випуску боргових зобов'язань і досягнення збалансованого бюджету слугує позитивним фактором кредитоспроможності.

Іншим аспектом, що впливає на рівень кредитоспроможності, це оперативність і повнота фінансової та планової звітності, піврічних звітів про виконання бюджету, відповідальність за надання повних і своєчасних фінансових звітів.

Для підвищення доходності цінних паперів місцеві органи самоврядування повинні розробити ефективну бюджетну політику, основними елементами якої є:

- чітко прописані цілі місцевої бюджетної політики;
- визначення бюджетних сум, перехідних залишків, резервних коштів та розподіл між різними частинами бюджету;
- бюджетне планування спрямоване на коригування поточних і капітальних видатків відповідно до наявних власних коштів і розумного використання зовнішнього фінансування;
- встановлення принципів моніторингу виконання бюджету;
- визначення змісту і періодичності звітів про виконання бюджету;
- сприяння місцевою владою та муніципальними підприємствами виправданих, якісних інвестицій в інфраструктуру і громадські об'єкти;
- сприяння впровадженню жорсткої кредитної культури в рамках органу місцевої влади і муніципальних підприємств, з метою забезпечення своєчасного і повного погашення боргових зобов'язань;
- підтримка інвестицій, які забезпечують поліпшення якості життя, відповідають базовим соціальним і екологічним вимогам і вимогам охорони здоров'я, а також сприяють економічному розвитку;
- підтримка принципу покриття витрат у наданні громадських послуг шляхом встановлення належного рівня плати за користування ними.

Процес оцінки можливостей та бажання органів місцевої влади своєчасно та в повному обсязі розраховатись за зобов'язаннями є доволі складним. Для якісної оцінки необхідне вивчення великої кількості інформаційних матеріалів, включаючи аналіз економічних показників регіону, вивчення кредитної історії, багатьох неформальних факторів та оцінка бажання органів місцевого самоврядування виконувати свої зобов'язання.[3]

Проаналізувавши методології, які в стислому вигляді наведені для ознайомлення на офіційних сайтах рейтингових агентств, можна помітити, що всі вони містять однакові чи схожі за змістом індикатори, які, з нашої точки зору, найбільш повно характеризують кредитоспроможність регіону[3]:

- відношення міжбюджетних трансфертів до доходів бюджету;
- відношення обсягу залучених ресурсів до доходів бюджету;
- частка власних доходів в загальному обсязі доходів бюджету;
- відношення обсягу власних доходів бюджету до загальних видатків;
- відношення дефіциту бюджету до доходів бюджету;
- частка прибуткових підприємств в загальній кількості зареєстрованих на території;
- сальдо прибутків та збитків підприємств;
- грошові доходи населення в розрахунку на одного жителя.

Методика аналізу кредитоспроможності органів місцевого самоврядування подається у вигляді критеріїв оцінки кредитного ризику. Основні критерії оцінки кредитного ризику формуються в групи, кожна з яких являє собою фактор кредитного ризику. Усі фактори поділяються таким чином: фактори кредитного ризику міжбюджетних відносин; економічні; фінансові; боргові. В межах кожного фактору визначаються і аналізуються основні індикатори, за допомогою яких можна виміряти або оцінити характер їх впливу на кредитоспроможність місцевої адміністрації. [5]

Високий рівень кредитоспроможності свідчить про відповідний стан організації бюджетного менеджменту. Спроможність органу місцевого самоврядування виконувати бюджет, а саме величина розбіжностей між плановими і фактичними показниками виконання бюджету впливає на кредитоспроможність органів місцевого самоврядування. Істотні і повторювальні розбіжності піднімають питання про адекватність існуючої техніки прогнозування, методи бюджетного контролю, здібності і бажання адміністрації органу місцевого самоврядування перегляду бюджету протягом року. Постійно присутній поточний дефіцит показує, що база доходів не відповідає спектру послуг, чи навпаки, вказує на недостатні дії щодо адекватного бюджетного фінансування.

Отже, для того, щоб підвищити кредитоспроможність органів місцевого самоврядування, тобто їх здатність сплачувати борги вчасно та у повному обсязі:

- необхідно керувати фінансами міста таким чином, щоб кожного року отримувати стабільний операційний профіцит на рівні щонайменше 5% операційних видатків;

- збільшити обсяг доходів, на які можна впливати на місцевому рівні, зокрема від оренди землі, місцевих податків;
- створити диверсифіковану та зростаючу економічну базу, яка збільшить надходження від податку з доходів фізичних осіб;
- підтримувати високу ефективність та точність виконання бюджету;
- забезпечити прибутковість комунальних підприємств шляхом встановлення індексованих тарифів з повним відшкодуванням витрат;
- зменшити обсяг умовних зобов'язань шляхом реструктуризації дебіторської та кредиторської заборгованості комунальних підприємств;
- впроваджувати фінансову прозорість;
- складати власні фінансові звіти для того, щоб оцінювати розмір операційного профіциту;
- регулярно замовляти зовнішній аудит фінансових документів для перевірки правильності обліку;
- підтримувати та публікувати кредитний рейтинг;
- інвестувати ресурси у високоякісну систему управління;
- не допускати зростання безробіття, підвищувати соціальну захищеність безробітних;
- ліквідувати заборгованості із виплати заробітної плати та не допускати її виникнення у майбутньому;
- сприяти підвищенню заробітної плати, в т.ч. у бюджетній сфері;
- створювати умови для подальшого зростання економічного потенціалу регіону, залучення стратегічного інвестора у промисловість регіону, нарощування випуску конкурентоспроможної продукції та поступове підвищення реального рівня життя населення;
- створити постійно діючу систему маркетингу інвестиційних можливостей регіону;
- брати участь у проєктах міжнародної технічної допомоги та євроінтеграційних процесах;
- ефективно використовувати земельні ресурси та об'єкти комунальної власності територіальної громади;
- збільшувати доходи, шляхом створення сприятливих умов для зростання економіки, розвитку підприємництва, скорочення тіньового обігу за рахунок впровадження економічних важелів, розширення та вдосконалення бази оподаткування, зміцнення фінансової дисципліни.

Висновки. Підводячи підсумок, можна сказати, що саме такі заходи необхідно вжити в Україні на етапі реформування місцевих фінансів та подальшої інтеграції до світових тенденцій.

Література.

1. Богун К., Прошкіна Я. SWOT-аналіз як метод оцінки конкурентоспроможності регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=24434>
2. Васильєва О.І. Актуальні питання вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/2061/29/>
3. Матук З.А. Оцінка фінансового стану Івано-Франківського регіону в процесі бюджетного регулювання // Вісник соціально-економічних досліджень. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vsed_2013_1_41.pdf
4. Руда І. В. Питання професійної готовності органів місцевого самоврядування до впровадження проєктного менеджменту в практичну діяльність// Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 2. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://el-zbirn-du.at.ua/2015_2/28.pdf
5. Скляр І. Д., Костель М. В., Гордієнко А. О. Кредитний рейтинг муніципальних утворень як інструмент бюджетного менеджменту// Вісник Сум ДУ. Серія "Економіка". – 2014. - № 3. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VSU_ekon_2014_3_14.pdf

References.

1. Bohun, K. and Proshkina, Ya. "SWOT analysis as a method of assessing the competitiveness of the region", [Online], available at: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=24434>
2. Vasylijeva, O.I. "Current issues of improvement of local government", [Online], available at: <http://vuzlib.com/content/view/2061/29/>
3. Matsuk, Z.A. "Assessment of the financial condition of the Ivano-Frankivsk region in the fiscal adjustment", *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, [Online], available at: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vsed_2013_1_41.pdf
4. Ruda, I. V. (2015), "The question of professional readiness of local authorities to the implementation of project management in practice", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia*, vol. 2, [Online], available at: http://el-zbirn-du.at.ua/2015_2/28.pdf
5. Skliar, I. D. Kostel, M. V. and Hordiienko A. O. (2014), "The credit rating of municipalities as a tool for budget management", *Visnyk Sum DU. Seriya "Ekonomika"*, vol. 3, [Online], available at: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VSU_ekon_2014_3_14.pdf

Стаття надійшла до редакції 14.11.2016 р.